

**Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка**

Кафедра історії України, археології та спеціальних
галузей історичних наук

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ
БАКАЛАВРСЬКИХ РОБІТ**

Тернопіль - 2020

Методичні рекомендації щодо написання бакалаврських робіт для студентів освітньої програми «Історія та археологія» спеціальності 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Розробники:

І. С. Зуляк – доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

А. Б. Кліш – доктор історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Затверджено на засіданні кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук.

Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук

(Бармак М.В.)

Бакалаврська робота – це випускова кваліфікаційна робота, самостійна навчально-дослідницька праця й водночас форма підготовки та підсумкової атестації студента за освітньо-професійною програмою. Її захистом перед Екзаменаційною комісією завершується курс навчання на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Вона передбачена навчальним планом як обов'язковий завершальний етап підготовки бакалавра.

Виконання й захист бакалаврської роботи дозволяють визначити рівень теоретичної і практичної підготовки студента, перевірити його здатність бути дипломованим фахівцем із спеціальності.

Головною метою написання кваліфікаційної бакалаврської роботи є оволодіння студентів інтегрованою здатністю розв'язувати складні завдання й проблеми в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення дослідницько-пошукових дій на основі засвоєних за весь період навчання загальних, професійних, предметних компетентностей відповідно до вимог стандартів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Виконання бакалаврської роботи передбачає:

- поглиблення, систематизацію та закріплення отриманих за час навчання компетентностей студента;

- розвиток його здатності обирати й аналізувати наукову або практичну проблему, робити висновки й узагальнення, застосовувати знання для вирішення конкретних наукових, виробничих та інших завдань, обґрунтовувати конкретні рекомендації, які можуть мати теоретичний і/або практичний характер;

- напрацювання й розвиток навичок самостійної роботи і творчого пошуку, у тому числі в умовах, що змінюються;

- оволодіння методикою наукових досліджень та експерименту відповідно до спеціальності;

- визначення рівня підготовленості випускника до майбутньої професійної діяльності, самовдосконалення й продовження навчання для здобуття другого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

1.5. З метою зменшення ризиків для компіляції й запозичень безадресних текстів з інтернет-ресурсів (що типово для виконання індивідуальних завдань теоретичного плану) рекомендується надавати перевагу регіональній тематиці бакалаврських робіт, які ґрунтуються на матеріалах першоджерел та архівних документів.

ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

У бакалаврській роботі розкривається сутність і актуальність проблеми, що розглядається, вказується ступінь її наукового дослідження, обґрунтовуються елементи наукової новизни та практична значимість. Проблема розглядається на основі аналізу літератури, наукових джерел, вивчених фактів і явищ, та ін.

За своєю структурою бакалаврська робота складається з:

- титульної сторінки;

- змісту;

- переліку умовних позначень і скорочень (за необхідності);

- вступу;
- 2-4 розділів, що складаються із підпунктів і завершуються висновками до розділів;

- загальних висновків;

- списку використаних джерел, у тому числі в закордонних виданнях мовою їх написання;

- додатків (таблиць, діаграм, ілюстрацій, документів, протоколів, актів, розрахунків, методичних розробок, та ін., за необхідності).

До бакалаврської роботи додається анотація та ключові слова (українською й англійською мовами).

У вступі (орієнтовний обсяг – 3-4 сторінки формату А4; до 7 тис. знаків): обґрунтовуються актуальність теми, вибір об'єкту та предмету дослідження, визначається мета й завдання, методи дослідження, наукове і практичне значення результатів роботи.

У розділах (оптимальна кількість розділів – три-чотири), які складаються із підрозділів, детально викладається основний зміст дослідження. Розділи і підрозділи повинні мати заголовки, які відображають їх зміст:

У першому розділі подається аналітичний огляд історіографії та джерельної бази за обраною темою, виокремлюються різні точки зору, тенденції в розробці проблеми;

У наступних розділах викладаються теоретичні аспекти теми на підставі аналізу використаних публікацій, архівних документів, розглядаються дискусійні питання, формулюється позиція автора;

Кожний розділ, як правило, закінчується висновками.

У загальному висновку подаються підсумки роботи, формулюються головні результати, які отримав автор під час проведеного дослідження. Висновки обґрунтовуються із відображенням власних позицій автора відповідно до логіки поставлених завдань дослідження.

Обсяг основного тексту бакалаврської роботи складає 50–60 сторінок. В окремих випадках рада факультету може приймати рішення щодо іншого обсягу бакалаврських робіт з урахуванням специфіки й характеру конкретної теми та завдання для бакалаврської роботи.

До основного тексту не входять сторінки зі списком використаних джерел, переліком умовних позначень і додатками. Загальний обсяг тексту бакалаврської роботи не регламентується. Всі сторінки усіх елементів бакалаврської роботи підлягають наскрізній нумерації.

ОСНОВНІ ЕТАПИ Й ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Орієнтовними етапами підготовки й захисту бакалаврської роботи є:

- вибір теми та схвалення її кафедрою, науково-методичною комісією і затвердження на раді факультету;

- написання студентом заяви на ім'я декана історичного факультету про дозвіл виконувати роботу з обраної теми та призначення наукового керівника;

- складання та виконання завдань календарного графіка роботи;

- складання робочого плану бакалаврської роботи;
- підбір і аналіз джерел;
- збір фактичного матеріалу, проведення дослідно-пошукової роботи, написання тексту, апробація результатів на конференціях, публікація статей, тез доповідей та ін.;
- ознайомлення наукового керівника з текстом роботи та надання індивідуальних консультацій, проведення семінарів для групи студентів, що виконують бакалаврські роботи на споріднені за змістом чи характером теми;
- остаточне оформлення бакалаврської роботи й передача її науковому керівнику й рецензенту;
- попередній захист бакалаврської роботи на кафедрі;
- передача та реєстрація бакалаврської роботи й супровідних документів у деканат для Екзаменаційної комісії;
- публічний захист кваліфікаційної роботи перед Екзаменаційною комісією.

Студентові надається право обрати тему бакалаврської роботи з орієнтовної тематики кафедри або за пропозицією чи згодою наукового керівника – відповідно до комплексного плану наукових досліджень кафедри або індивідуального плану керівника. Студент також має право запропонувати власну тему бакалаврської роботи з переконливою аргументацією її актуальності.

На підставі особистої заяви студента на засіданні кафедри ухвалюється тема його бакалаврської роботи та призначається науковий керівник.

Теми затверджуються у сьомому семестрі навчання на бакалавраті, але не пізніше листопада місяця.

За необхідності, але не пізніше, ніж за один місяць до захисту, тема бакалаврської роботи може уточнюватися або змінюватися, про що приймається відповідне рішення кафедри.

Завдання для виконання бакалаврської роботи надає науковий керівник.

Завідувач кафедри на початку виконання бакалаврського дослідження затверджує розклад консультацій і семінарів наукових керівників з урахуванням календарних планів виконання бакалаврських робіт студентами.

Рецензенти бакалаврських робіт, як правило, призначаються з числа науково-педагогічних працівників ТНПУ із науковими ступенями, вченими званнями, які не є членами кафедри, на якій виконана бакалаврська робота. До рецензування також можуть бути залучені наукові співробітники науково-дослідної частини ТНПУ, науково-педагогічні працівники інших ВНЗ із науковими ступенями і вченими званнями, що відповідає темі бакалаврської роботи.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА

Студент має право:

- обирати наукового керівника;
- ставити питання перед кафедрою про зміну наукового керівника, якщо для цього є вагомі підстави;

- пропонувати власну тему бакалаврської роботи з обґрунтуванням її актуальності;
- мати повний доступ до всіх джерельних ресурсів ТНПУ, наукової бібліотеки;
- отримувати від наукового керівника допомогу у підготовці бакалаврської роботи відповідно до п.5.2. цього положення.

Студент зобов'язаний:

- чітко дотримуватися графіку виконання бакалаврської роботи, а у випадках відставання від графіку – надати пояснення науковому керівникові або завідувачеві кафедри;
- подавати відповідно до графіку на перегляд науковому керівникові бакалаврську роботу частинами та в завершеному вигляді;
- оформити бакалаврську роботу відповідно до Національного стандарту і технічних вимог;
- дотримуватися вимог нормативних документів ТНПУ про академічну доброчесність;
- аргументовано й тактовно реагувати на зауваження наукового керівника та рецензента, відповідати на запитання членів Екзаменаційної комісії та присутніх на публічному захисті бакалаврської роботи.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Кафедри призначають наукового керівника бакалаврської роботи із числа професорів, доцентів історичного факультету ТНПУ (як виняток, викладачів без вченого звання, але з науковим ступенем доктора філософії (кандидата наук)). Наукова спеціальність, вчене звання керівника, його наукові інтереси повинні відповідати тематиці бакалаврських робіт, для виконання яких він призначений науковим керівником.

Рішення про призначення наукового керівника кафедра приймає одночасно із затвердженням теми бакалаврської роботи.

Максимальний обсяг річного навчального навантаження за керівництвом випусковими кваліфікаційними роботами студентів не повинно перевищувати $\frac{1}{4}$ його сумарного річного навчального навантаження.

З метою оптимізації навчального навантаження керівників бакалаврських робіт проводяться семінари, консультації з групами студентів, що виконують бакалаврські роботи на споріднені за змістом чи характером теми.

Заняття такого типу не входять до нормативу загальної кількості навчальних дисциплін на одного викладача.

Керівник бакалаврської роботи зобов'язаний:

- надавати студентові допомогу у виборі й обґрунтуванні теми, складанні плану роботи та визначенні етапів її виконання, підборі джерел і методів дослідження, написанні, оформленні роботи, підготовці її до публічного захисту та ін.;
- проводити систематичні консультації для окремих студентів та семінари для групи студентів, що виконують бакалаврські роботи на споріднені за змістом чи характером теми;
- перевіряти виконання роботи (на різних етапах і в цілому);

- інформувати кафедру про стан підготовки кваліфікаційної роботи;
- дати письмовий відгук про бакалаврську роботу студента (з висновком щодо можливості її захисту) не пізніше ніж за 1 місяць до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

Науковий керівник має право:

- ознайомитись з рецензією на кваліфікаційну роботу студента до її захисту;
- брати участь у відкритому засіданні Екзаменаційної комісії, на якому захищає бакалаврську роботу студент;
- не пізніше, ніж за чотири місяці до захисту, за письмовою заявою відмовитись від керівництва бакалаврською роботою студента, який без поважних причин не виконує затвердженого графіку або наполягає на ідеях, які розходяться з науковими переконаннями керівника; остаточне рішення з цього приводу приймає кафедра.

У випадку, коли захист бакалаврської роботи визнається незадовільним і Екзаменаційна комісія дає згоду на повторний захист роботи за цією ж темою, науковий керівник надає студентові необхідну допомогу з доопрацювання роботи.

ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Повна ідентичність роздруківки й електронного файлу обов'язкова. Текст набирається в програмі *Microsoft Word* (версії від 97 і вище). Основна гарнітура набору – Times New Roman.

Бакалаврська робота розпочинається титульною сторінкою, де зазначаються: офіційна назва університету, факультету та кафедри; тема бакалаврської роботи; спеціальність; прізвище, ім'я, по батькові студента; прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника, його науковий ступінь і вчене звання; оцінка.

На наступній сторінці подається зміст кваліфікаційної роботи, який відображає її структуру (розділи, підрозділи та ін.) із зазначенням сторінок їх розміщення.

Кожна структурна частина кваліфікаційної роботи (зміст, перелік умовних позначень, вступ, розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки) починається з нової сторінки та зазначається великими літерами, наприклад: ВСТУП, РОЗДІЛ, ДОДАТКИ. Розділ та його назва відцентровуються відповідно до тексту роботи. Назва підрозділів подається з абзацу великими літерами.

Необхідно витримати пропорції обсягу всіх структурних частин кваліфікаційної роботи. Зокрема, вступ і загальні висновки в сумі не повинні перевищувати 10% її загального обсягу. Розподіл обсягу тексту за розділами визначається домінуючим характером роботи.

Текст друкується з одного боку сторінки аркуша формату А4. Поля на сторінці розміщуються так: ліворуч – 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

Заголовки розділів відділяються зверху та знизу рядками та пишуться великими літерами. На сторінці суцільного тексту – 28-29 друкованих рядків, а в рядку – від 58 до 60 знаків із проміжками між словами включно.

Усі сторінки нумеруються. Загальна нумерація починається з титульної сторінки, але порядковий номер на ній не ставиться; на всіх наступних він розташовується праворуч зверху.

Текст кваліфікаційної роботи необхідно набирати шрифтом Times New Roman; розмір кегля – 14; інтервал між рядками – 1,5. Текст роботи не прийнято перевантажувати маркерами, курсивом, іншими шрифтами.

Бібліографічне оформлення роботи повинно відповідати вимогам Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 [Чинний від 2016-07-01] або ДСТУ ГОСТ 7.1.: 2006 [Чинний від 2007-07-01].

Обов'язкова умова високої якості бакалаврської роботи – її науковість, чітка логіка викладу, правильність мовностилістичного оформлення. Текст повинен бути старанно вивіреним автором після комп'ютерного набору перед друком принтером. Відповідальність за достовірність цитат, фактичних і числових даних, несе автор.

Після повного оформлення бакалаврська робота підписується студентом на титульній сторінці, переплітається та передається науковому керівнику на відгук.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	зараховано
74–81	C		зараховано
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни